

Бех О. І.,

студент ЮМ-25 Вищого навчального
приватного закладу «Дніпровський
гуманітарний університет»

(м. Дніпро, Україна)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ У ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогоднішня державна безпека України нерозривно пов'язана з інтеграцією до євроатлантичної системи безпеки. Це вимагає не просто механічного запозичення, а системної доктринальної трансформації Сектору безпеки і оборони (СБО) відповідно до принципів оперативної сумісності (Interoperability) та всеохоплюючої оборони (Comprehensive Defence) [8]. Метою є створення стійкої, гнучкої та підзвітної системи, здатної ефективно протистояти гібридним загрозам.

Ключовим елементом, який необхідно імплементувати, є доктрина всеохоплюючої оборони (Comprehensive Defence). Цей підхід, який успішно використовується країнами-членами НАТО, передбачає тісну координацію не лише військових структур, але й цивільних, приватних та міжнародних суб'єктів у протидії всім формам гібридних загроз, включаючи інформаційну та економічну агресію [8].

Критично важливою є повна стандартизація бойових статутів, тактики та процедур (ТТР) відповідно до Угод зі стандартизації (STANAG). Це охоплює всі рівні – від стратегічного планування (MDMP – Military Decision Making Process) до логістичного забезпечення, що є необхідною умовою для ефективної роботи з іноземними партнерами та використання західної техніки [7, 8]. Імплементация цих стандартів також має включати посилення демократичного цивільного контролю над СБО, що забезпечує прозорість та відповідність вимогам Закону України «Про національну безпеку України» [1].

Для підвищення ефективності боротьби з асиметричними загрозами в тилу необхідно запозичити досвід США (JSOC) та Ізраїлю (ЦАХАЛ, Шин Бет). Їхня практика проведення високоточних контртерористичних операцій та забезпечення безпеки в умовах перманентної загрози є цінною для підвищення ефективності контрдиверсійної роботи в українському тилу [9]. Особливу увагу слід звернути на: протоколи оперативного реагування: Системи, які забезпечують миттєву взаємодію військових та правоохоронних органів (СБУ, НПУ) при виявленні диверсійно-розвідувальних груп (ДРГ); розвідувально-вогневі комплекси: Ефективне використання розвідувальних даних (Intelligence Fusion) для локалізації та нейтралізації загроз, що є елементом протидії асиметричним викликам [9].

Успішна імплементація міжнародного досвіду залежить від системних змін у правовому та доктринальному полі, забезпечуючи при цьому верховенство права, а саме:

— Імплементація у сфері правового регулювання та Міжнародного гуманітарного права, яке полягає в адаптації законодавства та Міжнародного гуманітарного права: Ключовим завданням є повна адаптація національного законодавства, включаючи положення Кримінального кодексу України [2] та законодавства про правоохоронні органи, до норм Міжнародного гуманітарного права. Це є необхідним для міжнародної легітимності дій військових формувань та мінімізації ризиків притягнення до відповідальності, що підтверджується практикою ЄСПЛ [4, 10]. Правова регламентація дій у «сірих зонах»: Потребує чіткої правової регламентації діяльність ССО та інших спеціальних підрозділів щодо застосування сили за межами конвенційної зони бойових дій, запозичуючи досвід країн НАТО у визначенні правил застосування сили (Rules of Engagement – ROE) [9]. Кіберправо та ІІсО: Імплементація досвіду ЄС та НАТО у сфері кібербезпеки та протидії ІІсО. Це стосується оновлення регуляторних актів для швидкого реагування на кіберзагрози, що є ключовим елементом державної безпеки [5].

— Імплементація у сфері доктрини та оперативної діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки. Доктринальна реформа та спільне планування: Потрібна заміна застарілих доктрин на натовські стандарти оперативної оцінки та планування, включаючи перехід на модель спільного планування (Joint Operations) всіх видів та родів військ. Спільні командно-штабні навчання (КШН): Проведення регулярних КШН за участю представників усіх суб'єктів СБО (ЗСУ, НГУ, СБУ, НПУ) та міжнародних партнерів для відпрацювання єдиної системи управління та оперативної сумісності (Interoperability) [7]. Такі навчання повинні моделювати сценарії гібридних загроз (наприклад, масовані кібератаки). Розвиток розвідувальних спроможностей: Імплементація західних моделей збору, аналізу та інтеграції розвідувальних даних (Intelligence Fusion), які дозволяють перетворювати сирі дані на оперативну інформацію, забезпечуючи інформаційну перевагу на полі бою [5].

— Імплементація у сфері професійної та психологічної підготовки в діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки. Стійкість державної безпеки безпосередньо залежить від якості підготовки кадрів. Імплементація міжнародного досвіду в цю сферу є найшвидшим шляхом до підвищення ефективності СБО.

— Адаптація системи військової освіти. Освітні стандарти НАТО: Впровадження модульних, інтенсивних та гнучких навчальних програм (Skill-based learning), орієнтованих на швидке набуття конкретних бойових компетенцій [7]. Це дозволяє оперативно реагувати на потреби фронту у фахівцях РЕБ, БПЛА та кібербезпеки [5]. Інструкторський склад: Запровадження інституту наставництва (менторства) та залучення до навчального процесу

офіцерів, які мають актуальний бойовий досвід і пройшли підготовку за програмами країн-партнерів. Це мінімізує розрив між теорією і практикою [7]. Інноваційні технології: Імплементация досвіду країн НАТО та Балтії щодо використання віртуальної та розширеної реальності (VR/AR) та сучасних тренажерних комплексів для створення високореалістичних навчальних середовищ.

Отже, міжнародний досвід у сфері діяльності військових формувань та правоохоронних органів при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки свідчить про те, що ефективність таких структур значною мірою залежить від ступеня інтеграції передових практик демократичного цивільного контролю, прозорості, міжвідомчої координації та цифровізації процесів управління.

По-перше, провідні країни світу (США, Велика Британія, Німеччина, Ізраїль, Канада) демонструють, що головним чинником забезпечення національної безпеки є налагоджена система стратегічного планування та чітке розмежування повноважень між військовими і правоохоронними структурами. Це сприяє запобіганню дублюванню функцій і підвищує ефективність реагування на загрози.

По-друге, ключовою тенденцією є впровадження концепції “інтегрованої безпеки”, що передбачає об’єднання зусиль військових, поліції, прикордонної служби, спецслужб та цивільного населення в єдину систему кризового реагування. Такий підхід активно використовується у державах-членах НАТО та ЄС.

По-третє, міжнародна практика підкреслює важливість професійної підготовки кадрів, орієнтованої на дотримання прав людини, міжнародного гуманітарного права та стандартів доброчесності у сфері безпеки. Особливу увагу приділяють питанням гендерної рівності, етичним кодексам поведінки та антикорупційним механізмам.

По-четверте, досвід зарубіжних держав свідчить про доцільність активного використання цифрових технологій (системи ситуаційної обізнаності, кібербезпека, штучний інтелект, аналітика великих даних) у військовій та правоохоронній діяльності. Це підвищує рівень оперативності, точності та передбачуваності у прийнятті управлінських рішень.

Водночас імплементация зарубіжного досвіду в українську практику має ґрунтуватися на національних особливостях, правових традиціях і безпекових реаліях. Україна потребує формування власної моделі національної безпеки, яка поєднує міжнародні стандарти з реаліями гібридної війни, інформаційних атак і внутрішніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ETS № 5). Рим, 4 листопада 1950 року. [Із змінами та доповненнями].
4. Богдан М. В. Гібридні війни та кібербезпека: виклики для сектору безпеки і оборони України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 75. С. 20–25.
5. Лісова І. А. Психологічне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України: проблеми та шляхи їх вирішення. Вісник Львівського університету внутрішніх справ. 2022. Вип. 97. С. 135–142.
6. Литвин В. В. Адаптація системи військової освіти в умовах воєнного стану: досвід НАТО. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2023. № 1. С. 45–50.
7. NATO Terminology Database (STANAG 2041). (Використовується як загальне посилання на доктринальні документи та стандарти НАТО).
8. Міжнародний досвід застосування сил спеціальних операцій: Навчальний посібник / За заг. ред. І. О. Єжака. Київ: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2022. 240 с.
9. Рішення Європейського суду з прав людини (узагальнення практики щодо застосування сили та права на свободу). (Використовується як загальне посилання на міжнародно-правові рішення).